

**การเรียนรู้จากการให้บริการสู่การพัฒนา
ทักษะทางปัญญา และคุณค่าวิชาชีพของนักศึกษาพยาบาล**

ประกาย จิโรจน์กุล*
ไพโลพร สุขเจริญ**
สมจิต นีปัททตถพงษ์***
ญาดารัตน์ บาลจ่าย****

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอความหมาย และรูปแบบของการเรียนรู้จากการให้บริการ (Service-Learning) และแสดงให้เห็นว่า Service-Learning ช่วยพัฒนาทักษะทางปัญญา และคุณค่าวิชาชีพของนักศึกษาพยาบาลอย่างไร โดยยกตัวอย่างจากงานวิจัย และข้อมูลที่ได้จากการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลที่เข้าร่วมโครงการ นอกจากนี้ ยังได้นำเสนอกระบวนการในการจัดกิจกรรม Service-Learning ที่ได้ถอดบทเรียนมาจากประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้เคยทำมาที่คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านที่สนใจจะนำกิจกรรม Service-Learning ไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะของนักศึกษา

คำสำคัญ: การเรียนรู้จากการให้บริการ, การพัฒนาทักษะทางปัญญา, การพัฒนาคุณค่าวิชาชีพ, นักศึกษาพยาบาล

-
- * คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต pragaij@gmail.com
 - ** คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
 - *** คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
 - **** คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช

**Service-Learning and the Development of
Nursing Students' Cognitive Skills and Professional Values**

Pragai Jirojanakul*

Pilaiporn Sukcharoen**

Somjit Nipathattapong***

Yadarat Baljay****

Abstract

This article presents definition and types of service-learning. It demonstrates how service-learning can enhance cognitive skills and professional value of nursing students by giving some examples from research studies and the reflection of students who participated in our previous service-learning activities. We also provided the service-learning process, which we have synthesized from our experiences at Suan Dusit University, for the benefit of readers who are interested to apply the service-learning as a student's competencies development tool.

Keyword: Service-Learning, cognitive skills development, professional value development, nursing student

.....

* Faculty of Nursing, Kasem Bundit University; E-mail pragaij@gmail.com

** Faculty of Nursing, Suratthani Rajabhat University

*** Faculty of Nursing, Suan Dusit University

*** KruaKarun Faculty of Nursing, Navamindradhiraj University

ความเป็นมาและความสำคัญ

ผู้เขียนในฐานะอาจารย์พยาบาลเคยถามเพื่อนชาวอเมริกันคนหนึ่งที่เป็นอาจารย์เหมือนกันว่า เขามีวิธีการสอนคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักศึกษาอย่างไร เขาตอบว่าใช้กิจกรรม “Service-Learning” โดยการให้นักศึกษาออกไปให้บริการรับใช้สังคม ตั้งแต่นั้นมาผู้เขียนก็พยายามศึกษาเรียนรู้แนวคิดการเรียนรู้จากการให้บริการ และนำมาจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่นักศึกษาพยาบาลให้ออกไปให้บริการวิชาการด้านสุขภาพแก่สังคมหลายวิธี และหลายปีติดต่อกัน

ผู้เขียนได้จัดกิจกรรม Service-Learning ในรูปของโครงการให้บริการวิชาการด้านสุขภาพ เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร ประกอบไปด้วยการเยี่ยมบ้านผู้ป่วยเรื้อรัง การให้บริการอนามัยโรงเรียน การตรวจคัดกรองสุขภาพเบื้องต้นแก่ประชาชนในท้องถิ่นชนบท ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยสวนดุสิตร่วมกับนักศึกษาพยาบาลจากสถาบันการศึกษาในต่างประเทศ ภายใต้การดูแลของอาจารย์พยาบาล จนกระทั่งมั่นใจว่า “Service-Learning” สามารถพัฒนาคุณลักษณะที่ดีแก่นักศึกษาได้หลายประการ ไม่เฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรม แต่รวมทั้งการพัฒนาทักษะทางปัญญา และคุณค่าวิชาชีพการพยาบาลด้วย

ในบทความนี้ผู้เขียนได้นำเสนอความหมาย และรูปแบบของการเรียนรู้จากการให้บริการ (Service-Learning) และแสดงให้เห็นว่า Service-Learning ช่วยพัฒนาทักษะทางปัญญา และคุณค่าวิชาชีพของนักศึกษาพยาบาลอย่างไร โดยยกตัวอย่างจากงานวิจัย และข้อมูลที่ได้จากการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลที่เข้าร่วมโครงการ นอกจากนี้ ในหัวข้อสุดท้ายได้นำเสนอกระบวนการในการจัดกิจกรรม Service-Learning ที่ได้ถอดบทเรียนมาจากประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้เคยทำมาที่คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านที่สนใจจะนำกิจกรรม Service-Learning ไปใช้เป็นทางเลือกในการพัฒนาสมรรถนะของนักศึกษา

ความหมาย และรูปแบบของ Service-Learning

การเรียนรู้จากการให้บริการ (Service-Learning) เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการศึกษาแบบ experiential education ที่มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้รอบคอบ เพื่อให้นักศึกษาได้นำความรู้ทางทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติในการให้บริการแก่ชุมชน หรือสังคม ที่นักศึกษาเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดความเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาทางสังคมอย่างลึกซึ้ง เกิดกระบวนการคิดในจิตใจ จนเกิดการสร้างความรู้ใหม่ในตัวนักศึกษา ในขณะที่เดียวกันบริการที่ให้นักศึกษาตอบสนองความต้องการของชุมชน ทำให้นักศึกษาเห็นว่าสิ่งที่ทำนั้น มีคุณค่า และมีความหมาย กิจกรรมที่ให้จะต้องสอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน และระดับความรู้ของนักศึกษา นอกจากนี้ อาจารย์ต้องวางแผนจัดให้มีเวลาสำหรับการ

สะท้อนคิด และการวิเคราะห์วิจารณ์ จึงจะทำให้เกิดการเรียนรู้เชิงวิชาการมากยิ่งขึ้น^{1, 2} Service-Learning อาจไม่สามารถใช้ได้กับทุกสาขาวิชา แต่สามารถนำมาใช้จัดการศึกษาในหลายวิชาชีพ โดยเฉพาะการศึกษาพยาบาลและสาธารณสุข

การจัดการเรียนรู้ แบบ Experiential education นอกจาก Service-Learning แล้ว ยังสามารถจัดรูปแบบอื่น ๆ เช่น การเป็นอาสาสมัคร (Volunteerism) การให้บริการแก่ชุมชน (Community service) การศึกษาภาคสนาม (Field education) หรือ การฝึกประสบการณ์ในคลินิก การเป็นนักศึกษาฝึกงาน (Internship) เป็นต้น แต่กิจกรรมในรูปแบบอื่น ๆ ที่กล่าวมาจะมีข้อแตกต่างกับ Service-Learning ในสองประเด็น คือ 1) Service-Learning จะต้องเกิดประโยชน์ต่อทั้งสถาบันการศึกษาและชุมชน หรือองค์กรที่ใช้บริการ และ 2) Service-Learning จะต้องให้ความสำคัญกับทั้งบริการที่นักศึกษาให้ และสิ่งที่นักศึกษาจะได้เรียนรู้³

รูปแบบของการจัดกิจกรรม Service-Learning มี 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ 1) เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในหลักสูตร (Academic Service-Learning) ที่มีการให้คะแนน หรือเกรด 2) เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร (Co-curricular Service-Learning) โดยมีความเชื่อว่าการเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นในห้องเรียนเท่านั้น แต่อาจเกิดจากการจัดประสบการณ์ให้โดยตรง หรือจากการจัดประสบการณ์ที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ ในหลายรูปแบบ ทั้งจากอาจารย์, ฝ่ายกิจการนักศึกษา, ผู้นำนักศึกษา หรือแม้แต่สมาชิกในชุมชน หากการทำกิจกรรมนั้นมีการสะท้อนคิดอย่างเป็นรูปแบบ และเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน (Reciprocity) ก็จะส่งเสริม ผู้ให้บริการ และผู้รับบริการ เป็นได้ทั้ง ผู้สอนและผู้เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน⁴

กิจกรรม Service-Learning ทั้งสองรูปแบบ ได้มีการดำเนินการอย่างกว้างขวางในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งผู้อ่านสามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมได้ เช่น ผลการศึกษาของ Vogt และคณะ⁶ ที่จัดกิจกรรมให้นักศึกษาไปเป็นพยาบาลค่าย (Camp nurse) สำหรับเด็กที่ป่วยด้วยโรคเบาหวาน และการศึกษาของ Gaylord & Lawley⁷ ซึ่งจัดกิจกรรม Service-Learning ให้นักศึกษาไปคัดกรองพัฒนาการของเด็กวัยก่อนเรียน เป็นต้น

บทความนี้นำเสนอกิจกรรม Service-Learning ในรูปแบบที่เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร ในลักษณะของโครงการให้บริการวิชาการด้านสุขภาพ ประกอบไปด้วยการเยี่ยมบ้านผู้ป่วยเรื้อรัง การให้บริการอนามัยโรงเรียน การตรวจคัดกรองสุขภาพเบื้องต้นแก่ประชาชนในท้องถิ่นชนบท ซึ่งคณะผู้เขียนได้ดำเนินการ ในนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยสวนดุสิตร่วมกับนักศึกษาพยาบาลจากสถาบันการศึกษาในต่างประเทศ ภายใต้การดูแลของอาจารย์พยาบาล ระยะเวลาประมาณ 1 สัปดาห์ และเพื่อให้กิจกรรมนี้เกิดประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษาด้วยตามแนวคิดของ Service-

Learning จึงได้มีการเลือกพื้นที่ หรือ ชุมชนที่จะให้บริการ เป็นบ้านเกิดของนักศึกษาของคณะพยาบาลศาสตร์ และเรียกชื่อกิจกรรมนี้ว่า “ลูกรักบ้านเกิด” ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนบ้านเกิดของนักศึกษาได้รู้จักมหาวิทยาลัย เป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยไปพร้อมกับการสร้างประโยชน์ต่อชุมชน ผลจากการจัดกิจกรรมได้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีในนักศึกษาหลายประการ แต่ในบทความนี้ จะนำเสนอเฉพาะการพัฒนาทักษะทางปัญญา และคุณค่าวิชาชีพของนักศึกษาพยาบาล

Service-Learning กัยการพัฒนาทักษะทางปัญญาของนักศึกษาพยาบาล

ทักษะทางปัญญา เป็นทักษะหนึ่งในหกด้านของมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่หลักสูตรพยาบาลศาสตร์ในระดับอุดมศึกษามุ่งหวังให้เกิดขึ้นในนักศึกษา นักศึกษาพยาบาลที่เข้าร่วมกิจกรรม Service-Learning เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำกิจกรรม เช่น การดูแลสุขภาพผู้ป่วยที่บ้าน การให้บริการอนามัยโรงเรียน นักศึกษาจะเกิดกระบวนการภายในที่เริ่มต้นจากการประเมินศักยภาพของตนเอง รู้จุดอ่อนจุดแข็งของตนเอง วางแผนในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีการคิด การตัดสินใจแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้สามารถนำความรู้ในภาคทฤษฎีที่ได้เรียนมาแล้ว มาให้บริการแก่ชุมชน โดยผลลัพธ์ด้านทักษะทางปัญญาที่เกิดขึ้นภายหลังประสบการณ์การเรียนรู้จากการให้บริการแก่ชุมชน มีความเชื่อมโยงมาจากกิจกรรมการสะท้อนคิด (Reflective thinking) ประกอบด้วย ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้จากการให้บริการ และความสามารถในการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้รับผ่านประสบการณ์ ซึ่งจะทำให้ให้นักศึกษาพยาบาลเข้าใจในความรู้สึก และการรับรู้ของตนเองเพิ่มขึ้น⁵

มีผลงานวิจัยหลายเรื่องที่ยืนยันถึงผลของกิจกรรม Service-Learning ที่ช่วยพัฒนาทักษะทางปัญญาของนักศึกษาพยาบาล เช่น Vogt และคณะ⁶ ศึกษาประสบการณ์ของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ที่ได้ทำกิจกรรม Service learning ในระหว่างการเข้าค่ายของเด็กที่ป่วยด้วยโรคเบาหวาน ผลการศึกษาพบว่า บัณฑิตสะท้อนคิดบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงภายในของนักศึกษา ที่มีความรู้ ทักษะในการดูแลผู้ป่วยเบาหวานเพิ่มขึ้น มีความรับผิดชอบ และมั่นใจในบทบาทการเป็นผู้ดูแลในทีมสุขภาพ รวมทั้งมีความเข้าใจในวิถีชีวิตของผู้ป่วยเด็กโรคเบาหวานมากขึ้น

Gaylord & Lawley⁷ ได้ศึกษาประสบการณ์ Service-Learning ของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ที่ได้เรียนการใช้เครื่องมือประเมินพัฒนาการเด็กของเดนเวอร์ (Denver II Development Screening Test-DDSt-II) และนำไปใช้ในการคัดกรองพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียนที่มีความเสี่ยงสูง พบว่า กิจกรรมนี้สามารถคัดกรองเด็กที่สงสัยว่ามีพัฒนาการช้า ตั้งแต่ระยะเริ่มต้น และมีการส่งต่อไปรับการประเมินเพิ่มเติม ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ทันทั่วทั้งที่ ส่วนผลสะท้อนคิดในนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรม พบว่านักศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจและพัฒนาทักษะในการประเมินพัฒนาการเด็ก และได้พัฒนาทักษะในการสื่อสารกับเด็ก นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองที่จะอดทน ในการทำงานกับเด็ก

Debonis⁸ ศึกษาผลลัพธ์ของกิจกรรม Service-Learning ในนักศึกษาพยาบาลระดับบัณฑิตศึกษาที่ฝึกให้บริการสุขภาพในคลินิกที่ดำเนินงานโดยพยาบาลและให้บริการฟรีสำหรับผู้ป่วยที่ยากจน ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาพยาบาลที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม มีความรู้และความเข้าใจว่าความยากจนมีผลต่อสุขภาพ และบริการสุขภาพอย่างไร มีความตั้งใจจะอาสาสมัครทำงานเพื่อให้บริการสุขภาพกับประชาชนที่ด้อยโอกาสมากขึ้น และมีสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรม

ผลวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสะท้อนคิดของนักศึกษาทั้งชาวไทย และต่างประเทศที่เข้าร่วมโครงการ Service-Learning ที่ผู้เขียนได้รับผิดชอบที่ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2557-2560 โดยสามารถสรุปได้เป็นประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

1. Service-Learning ทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์จริงในบริบทนั้น ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเนื้อหาที่เรียน ช่วยให้นักศึกษาสามารถบูรณาการความรู้ภาคทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ

I was able to give injections to many elderly patients. This gave me a lot of experience. (P8)

I have been able to increase in confidence of wound care giving and vaccinations. (P2)

I had never taken blood glucose before. I've observed it hundreds of times because many of my family members are diabetic, but this was my first time performing the task. Everyone was so willing to teach me, it brought so much joy to my heart. (P15)

I think physical examination and health screening activities is what I like the most in this service learning project. In Vietnam, we have to have doctors, nurses, pharmacists to hold the physical examination and health screening activities. In this project, I recognized that good nurses could organize health screening activities. Physical exam brought to me a lot of knowledge. In Thailand nurses listen to lung and heart. That made me admire them. In spite of fact that we were taught listen to lung and heart, we don't perform either in hospital or community in Vietnam, only doctors do. I hope that medical of my country will be changed in the future. Nurses can perform all of our function, not only nursing care, but also physical exam. (P18)

I improved my own ability to help people. (P11)

2. **Service-Learning** ช่วยพัฒนานิสัยของการสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์ พัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ Bandy² และ Knecht⁹ ที่พบว่า Service-Learning ช่วยให้นักศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ หรือทัศนคติในการมองโลก และผู้คน

I learn how to make plan for everyday and teamwork. I learned injection of vaccination and learned how to cooperate with my foreign friends. (P13)

We heard many presentations this week about nursing education system in other countries, there were a few similarities and some differences but they all have one common mission/goal to equip each nursing student with the necessary skills, tools and attitudes that it takes to be a nurse. (P14)

This trip allowed me to see and experience things that have changed my views and challenged my mind. It's easy to think that the world is only as big as my little bubble in America and that most people act and think like me, but travelling has reminded me how large our world really is and how wonderfully different everyone is. (P16)

I become very grateful for good health. So many people suffer pain and distress in their everyday lives and I should be extremely grateful to have a healthy body. I am blessed with so much and this trip helped me realize how appreciative I should be and how I should use my blessings to help those around me. (P1)

3. **การเปลี่ยนแปลงความเชื่อ หรือทัศนคติในการมองโลก และผู้คน ทำให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติการพยาบาล**

The biggest challenge I had was how to make each patient feel comfortable with me when I am unable to speak their language. Luckily, Teacher Yadarat had given me wonderful advice this morning just before the health screening. She told me that nursing is not just about verbal communication but non-verbal & verbal communication together. She stressed the importance of using my body language to show warmth and compassion to my patients and others. I tried to apply her wisdom this morning by greeting every village person with a smile and gently holding their hand when they were nervous that finger prick would hurt. The advice I received blessed me and helped me be more confident in my nursing skills. (P16)

Service-Learning กับการพัฒนาคุณค่าวิชาชีพของนักศึกษาพยาบาล

นอกจากทักษะทางปัญญาแล้ว ผู้เขียนยังพบว่า กิจกรรม Service-Learning ทำให้นักศึกษาพยาบาลเกิดความรู้สึกที่ดีต่อวิชาชีพ เนื่องจากเมื่อนักศึกษาได้ให้บริการสุขภาพแก่ประชาชนในชุมชน เช่น การตรวจร่างกาย การสอนสุขศึกษา การฉีดวัคซีนไขว้หวัดใหญ่ งานอนามัยโรงเรียน ฯลฯ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือ ผู้รับบริการทุกคนล้วนให้ความเชื่อถือและยอมรับในตัวของนักศึกษาพยาบาล และให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมอย่างดียิ่ง ทำให้นักศึกษาเกิดความปิติและตื่นตัวใจ เกิดความภาคภูมิใจในวิชาชีพเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับ กนกอร ธารา และคณะ¹⁰ ที่ได้ศึกษาวิจัยและพบว่า หากนักศึกษาพยาบาลเห็นคุณค่าของวิชาชีพ ย่อมจะทำให้เห็นคุณค่าของการดูแลเพิ่มขึ้น นักศึกษาพยาบาลจะเกิดความรู้สึกอึดใจเหมือนได้ทำบุญ เกิดความรัก และความภาคภูมิใจในวิชาชีพ เกิดคุณภาพการบริการพยาบาลที่ดี และส่งเสริมให้นักศึกษาพยาบาลคงอยู่ในวิชาชีพต่อไป

Knecht⁹ ศึกษาประสบการณ์ Service-Learning ของนักศึกษาพยาบาล โดยศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ที่เคยผ่านประสบการณ์ในกิจกรรม Service-Learning ที่ Wellness center ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ให้บริการคัดกรองด้านสุขภาพ ให้คำแนะนำ และส่งต่อเพื่อการดูแลที่เหมาะสมสำหรับประชาชนที่ด้อยโอกาส ตั้งแต่ นักศึกษา ศึกษายุ่งชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 จำนวน 10 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบข้อค้นพบ 5 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ 1) เกิดการทำลายความเชื่อหรือทัศนคติที่เคยมีอยู่แต่เดิมของนักศึกษา (Shattering stereotypes) เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับคนไร้บ้าน และผู้อพยพ การกลัวคนที่ไม่รู้จัก เป็นต้น 2) ความรู้สึกท่วมท้นด้วยการรับรู้ปัญหาของผู้ใช้บริการ แต่มีทรัพยากรในการช่วยเหลือจำกัด (Overwhelmed with their need) ทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจในความทุกข์ยากของผู้ด้อยโอกาส เกิดความถ่อมใจ 3) การก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้ดูแลสุขภาพในชุมชน (Transitioning to community caregiver) นักศึกษาได้เรียนรู้การปฏิสัมพันธ์ รับฟังปัญหา และให้คำแนะนำด้านสุขภาพ กับ ผู้ใช้บริการ เห็นความแตกต่างของบทบาทของพยาบาลในโรงพยาบาลและในชุมชน 4) การเป็นปากเสียงให้แก่ผู้ด้อยโอกาส (Advocating) จากประสบการณ์ที่ได้รับทำให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นหรือเรียกร้องเพื่อคนด้อยโอกาสในสังคม และต้องการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสกว่าตน และ 5) การได้รับประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (Reciprocal benefits) นักศึกษาเห็นว่าผู้รับบริการรู้สึกขอบคุณที่ได้รับการดูแล เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ ตัวนักศึกษาก็ได้เรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ที่มีค่าด้วย ทำให้เกิดความสัมพันธ์บนพื้นฐานของความไว้วางใจ และการไม่ตัดสินคนอื่น

ผลวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Debonis⁸ ที่กล่าวว่า Service-Learning ทำให้เกิดความมุ่งมั่นต่อการทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน (Civic engagement) และเกิดเป็นวัฒนธรรมของความรับผิดชอบในการดูแลสุขภาพแก่บุคคล โดยเฉพาะผู้ที่ด้อยโอกาส และเห็นคุณค่าของวิชาชีพการพยาบาล และสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสะท้อนคิดของนักศึกษา ทั้งชาวไทย และต่างประเทศที่เข้าร่วมโครงการ Service-Learning ที่ผู้เขียนได้รับผิดชอบที่ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2557-2560 โดยสามารถสรุปได้เป็นประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

1. Service-Learning เป็นโอกาสที่นักศึกษาได้บริการ หรือช่วยเหลือผู้อื่น ทำให้เห็นคุณค่าของวิชาชีพการพยาบาล

Mostly I learned how truly valuable nurses are and the amount of strength and effort it requires to be one. I gained a new respect for nurses and the huge rolls they play in the world. (P4)

I think my thought process was changed as I strived to serve this week and realized that my entire life should be in service to others not just one week out of the year. (P4)

I have learned to be more appreciative of the life I have and opportunities I have rather than taking so much for granted and being selfish in my desires. The trip this week was an amazing and eye-opening opportunity that I will cherish forever. (P4)

That day especially made me see the importance of 9 clinics running by quality of care V.S. quantity. It's so important to spend the appropriate amount of time with each patient, listening, discussing, asking questions, assessing and advising them, rather than trying to hurry them onto the next station. (P14)

I have seen the lives of different people from this city. It gave me the opportunity to help those less fortunate. It is a very good thing to be there for others. (P10)

I've learned that regardless of culture both American and Thai want to take care or want the best for their families so as healthcare workers. It is important to treat everyone equally and with humility. Our customs and culture may be different, but our physical needs and what goes on inside us is all the same. (P5)

I have concluded that my attitude has changed about nursing in relation to culture. Before, I did not regard the importance of culture tied to medical assistance. Now, I value the idea of learning about my patients' beliefs, culture, and practices in order to serve and help them best. (P17)

As a nurse I have learned that it is very important to not judge a person by how they caught AIDs or HIV but to treat every patient with respect and show them love and compassion by ensuring them quality of care. (P16)

2. การได้เรียนรู้ หรือเห็นตัวอย่างที่ดีของพยาบาลวิชาชีพ จะยิ่งทำให้นักศึกษาเกิดแรงบันดาลใจที่จะเป็นพยาบาลที่ดี

I have learned so much from all the Thai instructors who are very experienced in helping others. I came to the understanding that helping others requires patience, kindness and skills. (P1)

Getting to know the other nursing students from Thailand, Vietnam, Indonesia and Australia was probably my favorite part of this trip. Though we come from different places, speak different languages and have different ways of life. Nursing bonds us into a unified group of people who want to help the sick and the hurt. Working together in Borseelium made me realize that nursing is a language all on its own. We were able to spot the health needs of the hill tribe community and serve with the skills we had learned from nursing school. (P16)

I want to be like Nurse Duangmanee because she is a good nurse in the Ka-mhong community. (P9)

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านที่สนใจจะนำกิจกรรม Service-Learning ไปใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะของนักศึกษา ผู้เขียนจึงใคร่นำเสนอกระบวนการในการจัดกิจกรรม Service-Learning ที่ได้จากการถอดบทเรียนร่วมกันกับอาจารย์ผู้ร่วมโครงการ ว่าควรประกอบไปด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

1. การสำรวจปัญหาและความต้องการของชุมชน (Need assessment)

ต้องมีการสำรวจพื้นที่ หรือชุมชนที่จะไปให้บริการก่อน เพื่อประเมินว่าชุมชนมีความต้องการบริการอย่างแท้จริง และยินดีร่วมมือกับสถาบัน ปัญหาสุขภาพของประชาชนเป็นอย่างไร จำนวน

ประชากรในช่วงวัยต่างๆ เด็กนักเรียนในโรงเรียน หรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชนนั้น รวมถึงแหล่ง
ทรัพยากร และแหล่งวัฒนธรรมในท้องถิ่นมีอะไรบ้าง

2. การวางแผน และออกแบบกิจกรรม (Planning and design activities)

นำข้อมูลที่ได้มาวางแผน ออกแบบกิจกรรมการให้บริการ ที่สอดคล้องกับความต้องการของ
ชุมชน เหมาะสมกับระยะเวลา และจำนวนนักศึกษาที่เข้าร่วม และต้องคำนึงว่านักศึกษาจะได้เรียนรู้
อะไรจากกิจกรรมนั้นควบคู่กับประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับร่วมด้วยเสมอ¹¹

3. มีการปฐมนิเทศเพื่อสร้างความเข้าใจในหลักการของการจัดประสบการณ์การ
เรียนรู้ ด้วย Service-Learning บทบาทหน้าที่ของนักศึกษา และอาจารย์ กิจกรรมในแต่ละวัน การ
เตรียมตัวของนักศึกษา การประเมินผล และการแนะนำให้นักศึกษาได้รู้จักชุมชน และรับฟังข้อมูลจาก
ผู้นำชุมชน

4. จัดให้มีการสะท้อนคิดเป็นระยะ ๆ ระหว่าง และหลังจากการทำกิจกรรม ทั้งในรูป
ของการเขียน หรือการพูด อย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ทั้งนี้เพราะเราไม่ได้เรียนรู้จาก
ประสบการณ์ แต่จากการสะท้อนคิดต่อประสบการณ์นั้น “We do not learn from experience...we
learn from reflecting on experience” ...John Dewey) ตัวอย่างคำถามที่กระตุ้นให้เกิดการคิด เช่น
กิจกรรมอะไรที่นักศึกษาชอบมากที่สุด เพราะอะไร นักศึกษาได้เรียนรู้อะไรจากการทำกิจกรรมนี้
นักศึกษามีความคิด หรือทัศนคติเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรไหมหลังจากได้ดูแลผู้ป่วยรายนี้ หรือทำกิจกรรมนี้
เป็นต้น

5. สอดแทรกกิจกรรมสันตนาการ การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา หรือแหล่ง
ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของท้องถิ่นในโปรแกรมด้วย เพื่อให้เกิดการสมดุลของการใช้ชีวิตของนักศึกษา

6. หากต้องการให้นักศึกษาได้พัฒนาทักษะด้านอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย เช่น ทักษะข้าม
วัฒนธรรม อาจจัดให้นักศึกษาต่างชาติ หรือนักศึกษาวิชาชีพอื่นเข้าร่วมกิจกรรมด้วย ควรจัดให้มีการ
ทำงานเป็นทีม และมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกันหลังเวลาเลิกงาน หรืออาจเชิญชวนให้
ประชาชนในชุมชน มาเข้าร่วมกิจกรรมกับนักศึกษา เช่น ปั่นจักรยานด้วยกันในชุมชน เล่นเกมส์กับ
เด็ก ๆ ในชุมชน กิจกรรมการแสดงของนักศึกษาแต่ละกลุ่ม หรือ จัดให้มีการสาธิตทำอาหารของแต่ละ
ชาติ หรือ แต่ละภาค เป็นต้น

สรุป

การเรียนรู้จากการให้บริการ (Service-Learning) เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการศึกษาแบบ
experiential education ที่มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างรอบคอบ เพื่อให้นักศึกษาได้นำ
ความรู้ทางทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติในการให้บริการแก่ชุมชน หรือสังคม จะเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน
การสอนในหลักสูตร หรือเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรก็ได้ แต่ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญของ

Service-Learning คือ เป็นบริการที่ให้ประโยชน์ทั้งชุมชน และสถาบันการศึกษา (Reciprocal benefits) ให้ความสำคัญกับบริการที่จะให้ และสิ่งที่นักศึกษาจะได้เรียนรู้ และต้องมีการสะท้อนคิดต่อประสบการณ์ที่นักศึกษาได้รับ

บทความนี้นำเสนอตัวอย่างจากงานวิจัยในต่างประเทศ และจากการสะท้อนคิดของนักศึกษาที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม Service-Learning ที่มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ซึ่งจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรในรูปของโครงการให้บริการวิชาการด้านสุขภาพร่วมกับนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาในต่างประเทศ ว่า Service-Learning สามารถช่วยพัฒนาทักษะทางปัญญา และคุณค่าวิชาชีพของนักศึกษาพยาบาล นอกจากนี้ได้นำเสนอกระบวนการในการจัดกิจกรรม Service-Learning เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับผู้สนใจสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณลักษณะของนักศึกษา โดยอาจดำเนินการได้ทั้งในรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตร และทำการศึกษาวิจัยควบคู่ไปด้วย หรือทำเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร ดังเช่นที่นำเสนอในบทความนี้

References

1. University of Washington, Center for Teaching and Learning. *Service Learning*. [internet]. 2017 [cited 2017 Sep.28] Available from <http://www.washington.edu/teaching/teaching-resources/engaging-students-in-learning/service-learning/>
2. Bandy, J. Center for Teaching, Vanderbilt University. *What is Service Learning or Community Engagement?* [internet]. 2017 [cited 2017 Jul. 6] Available from <https://cft.vanderbilt.edu/guides-sub-pages/teaching-through-community-engagement/>.
3. Fayetteville State University, Office of Civic Engagement & Service Learning. Definition of Service Learning. [internet]. 2017 [cited 2017 Oct. 8] Available from <http://www.uncc.edu/civic-engagement/service-learning/definition-of-service-learning>
4. Kingsborough Community College, Office of Service Learning. *Co-curricular Service Learning*. [internet]. 2017 [cited 2017 Oct. 8] Available from http://www.kbcc.cuny.edu/service_learning/Documents/cc_FAQ.pdf
5. Davis RD. Cognitive and Affective Outcomes of Short-Term Service-Learning Experiences: An Exploratory Study. *IJ-SoTL* 2013; 7(2): 1-15.

6. Vogt AM, Chavez R, Schaffner B. Baccalaureate Nursing Student Experiences at a Camp for Children With Diabetes: The Impact of a Service-Learning Model. *Pediatr Nurs* 2011; 37(2): 69-73.
7. Gaylord N, Lawley G. Developmental Evaluation of Preschool Children: A Service-Learning Experience for Nursing Students. *J Nurs Educ* 2012; 51(12): 710-713.
8. Debonis R. Effects of Service-Learning on Graduate Nursing Students: Care and Advocacy for the Impoverished. *J Nurs Educ* 2015; 55(1): 36-40.
9. Knecht GJ. (2015). Undergraduate Nursing Students' Experience of Service-Learning: A Phenomenological Study. *J Nurs Educ* 2015; 54(7): 378-384.
10. Thara K, Wivatvanit S, Kespichayawattana J. (2009). Nursing work values: Meanings and Experiences of Professional Nurses. *Journal of Boromarajonani College of Nursing, Bangkok* 2009; 25(2): 1-2. (in Thai).
11. Voss HC. (2016). Preceptors' Experience of Nursing Service-Learning Projects. *J Nurs Educ* 2016; 55(3): 150-154.